

**МОЛОЧНЕ СКОТАРСТВО ЧЕРНІГІВЩИНИ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ,
РЕГІОНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ З
УРАХУВАННЯМ ВХОДЖЕННЯ УКРАЇНИ ДО СОТ**

Бутко М.П., доктор економічних наук, професор

Зеленська О.О., кандидат економічних наук, доцент

Зеленський С.М., кандидат економічних наук, доцент

Статтю присвячено вивченню проблем у розвитку молочного скотарства Чернігівської області та пошуку шляхів їх вирішення з урахуванням специфіки сучасного етапу розвитку економіки України.

The article is devoted to investigation of the problems of dairy cattle-breeding development in Chernigiv region and search of the ways of its decision with taking to account peculiarities of present stage of Ukrainian economy development.

ВСТУП

У Чернігівській області є всі необхідні передумови для розвитку молочного скотарства, передусім природні та трудові ресурси. Регіон у 2005 р. забезпечував 4,6% загальнодержавного виробництва молока та займав за цим показником 7 місце; зосереджував 5,4% поголів'я корів (5 місце в Україні) [2]. Проте потенціал регіону ніколи не використовувався повною мірою, навіть за часів Радянського Союзу, коли галузь досить успішно розвивалась. Пік цього розвитку припав на 1990 р.: в області було вироблено 1255 тис. т молока, поголів'я корів становило майже 500 тис. голів [4].

З набуттям Україною незалежності молочне скотарство почало зазнавати серйозного занепаду, нижньою точкою якого став 2000 р.: вироблено молока 601,1 тис. т (у 2,1 рази менше, ніж у 1990 р.); поголів'я

худоби продовжує знижуватися до цього часу (2005 р. – 197 тис. голів, що у 2,5 рази менше показника 1990 р.).

Починаючи з 2001 р. на Чернігівщині намітилася нестійка тенденція нарощування обсягів виробництва молока, яка до цього часу супроводжується щорічними коливаннями цього показника. І хоча ці обсяги не досягли максимальної відмітки 1990 р., їх зростання слід оцінити позитивно. У той же час необхідно відмітити, що брак молочної сировини став однією з причин того, що практично вся перероблена молочна продукція, яка пропонується споживачеві, містить різноманітні харчові добавки, особливо синтетичного походження (стабілізатори, модифіковані крохмалі), рослинні жири (переважно іноземного виробництва), які не завжди мають збалансований жирокислотний склад і т.д. Ці добавки погано засвоюються організмом людини, можуть викликати алергічні реакції, негативно впливають на печінку, нирки, шлунково-кишковий тракт і стають причиною порушення обмінних процесів. У той же час молочна продукція є незамінною в раціоні харчування всіх вікових груп населення, а тому питання її якості є надзвичайно актуальними для вітчизняного продовольчого комплексу України. Успішне їх вирішення, на нашу думку, залежить передусім від ефективного розвитку сировинної ланки – молочного скотарства, тим більше у регіонах, що належать до поліської природної зони, де для цього є сприятливі умови. З огляду на вищевикладене, актуальність пропонованої статті є беззаперечною.

Проблеми ринкової трансформації основ організації відтворювального процесу в межах АПК України та його окремих галузей були і лишаються об'єктом уваги провідних вітчизняних вчених, зокрема П.П. Борщевського, П.І. Гайдуцького, Г.Н. Германчука, А.С. Лисецького, І.І. Лукінова, П.Т. Саблука, В.П. Ситника, О.М. Шпичака, Л.Г. Чернюк, В.В. Юрчишина та ін., але постійна зміна умов функціонування галузі вимагає подальших наукових досліджень, спрямованих на підвищення ефективності її розвитку, особливо на регіональному рівні.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Мета статті – вивчення проблем у розвитку молочного скотарства Чернігівської області та пошук шляхів їх вирішення з урахуванням специфіки сучасного етапу розвитку економіки України. Завданнями, що покликані забезпечити досягнення означеної мети, бачаться нами наступні: оцінка фактичного стану розвитку молочного скотарства в регіоні за останній п'ятнадцятирічний період; аналіз найгостріших проблем галузі, виявлення причин їх виникнення; розробка системи практичних заходів, покликаних забезпечити ефективний розвиток молочного скотарства Чернігівщини найближчим часом.

РЕЗУЛЬТАТИ

Чернігівщина має сприятливий потенціал для розвитку молочного скотарства, але незважаючи на це, галузь у регіоні розвивається вкрай неефективно і в'яло (табл. 1). Власне кажучи, вона тримається на плаву виключно завдяки особистим підсобним господарства населення. Але інтенсивні процеси старіння й вимирання сільського населення в Чернігівській області, а також міграція молоді в місто дають тверді підстави для невтішних прогнозів щодо розвитку галузі найближчим часом. Найгострішими проблемами функціонування молочного скотарства Української РСР були низький рівень механізації праці на фермах, невисока продуктивність молочного стада, недостатня забезпеченість худоби кормами, а також незадовільний стан племінної роботи в господарствах. На сьогоднішній день, крім загострення згаданих, маємо нові проблеми: практична руйнація матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств, різке й невпинне скорочення поголів'я корів (нинішнє поголів'я молочного стада в Україні менше на 11,7%, ніж перед революцією 1917 р.; на 39,1%, ніж перед другою світовою війною; на 24,4%, ніж у післявоєнні роки) [3].

Таблиця 1

Показники розвитку молочного скотарства в Чернігівській області

Показники		Господарства всіх категорій	Сільськогосподарські підприємства	Господарства населення
Поголів'я корів, тис. гол.	1990	455,5	331,5	124,0
	2005	196,6	71,7	124,9
	2005 р. від 1990 р., %	43,2	21,6	100,7
Виробництво молока, тис. т	1990	1254,9	901,6	353,3
	2005	633,6	182,4	451,2
	2005 р. від 1990 р., %	50,5	20,2	127,7
Середній річний удій, кг	1990	2675	2676	2671
	2005	3159	2819	3325
	2005 р. від 1990 р., %	118,1	105,3	124,5

Джерело: Статистичний щорічник «Чернігівщина - 2005». – Чернігів, 2006. - с. 147, 152, 157.

Як свідчать дані таблиці, поголів'я корів у всіх категоріях господарств Чернігівщини постійно та інтенсивно скорочується: в цілому по області та в середньому по Україні за аналізований період – у 2,3 рази. Найбільш швидкими темпами цей процес відбувається в сільськогосподарських підприємствах – у 4,6 р. по області; у 7,2 р. – по Україні в цілому. Найбільше поголів'я корів у регіоні на сьогоднішній день мають господарства Чернігівського (17,6 тис. гол.), Бахмацького (13,5), Козелецького (13,1), Борзнянського (12,4) та Менського (11,0) районів; найменше – Варвинського (4,0), Бобровицького (4,5), Срібнянського (5,0), Талалаївського (5,1) та Носівського (5,7 тис. голів) районів. Варіація даного показника в регіоні є значною – 4,4 рази (у 1990 р. – 4,8 р.) [4].

Господарства населення спочатку після розвалу колгоспів нарощували поголів'я корів (в той час цьому суттєво сприяла допомога особистим підсобним господарствам із забезпеченням кормами, молодняком худоби, транспортними засобами, що надавалася громадським сектором), але інтенсивне скорочення чисельності сільського населення, а також низькі

закупівельні ціни на молоко обумовили розвиток процесу в зворотному напрямі.

У 1990 р. в Чернігівській області 72,8% поголів'я корів було зосереджено в сільськогосподарських підприємствах (в Україні – 73,9%), зараз ці позиції громадським сектором утрачено: згаданий показник у 2005 р. становив 36,5% (в Україні – 23,8). Відтак, на сьогоднішній день найбільша частка поголів'я корів припадає на особисті підсобні господарства: відповідно по області та Україні 63,5% та 76,2%.

Унаслідок цього господарства населення вийшли на провідні позиції за виробництвом молока. У 2005 р. вони забезпечили 71,2% регіонального обсягу виробництва (в 1990 р. – 28,2%). Така ж ситуація спостерігається в Україні – 81,0% загальнодержавного виробництва молока забезпечує приватний сектор (1990 р. – 24,1%). Аналіз динаміки обсягів виробництва молока господарствами населення виявляє позитивні тенденції: за аналізований період ця категорія господарств забезпечила приріст даного показника на 27,7% у регіоні та аж на 88,1% по Україні.

Різкою спадною динамікою показника обсягів виробництва молока за аналізований період відзначилися сільськогосподарські підприємства області та України в цілому: відповідно скорочення за 1990 – 2005 рр. становило 79,8% та 86,0%. Такий різкий спад виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах господарства населення не змогли компенсувати розширенням масштабів своєї діяльності, а відтак на Чернігівщині, як і по Україні в цілому, спостерігаємо значне скорочення молочного виробництва – на 49,5% та 44,1% відповідно. Не можна не відмітити, що на відміну від середньоукраїнського показника обсягу молочного виробництва, в області з 2003 р. намітилась тенденція деякого його підвищення (за 3 останні роки – на 12,9%). Це відбувається виключно за рахунок підвищення продуктивності молочного стада, оскільки за вказаний період поголів'я корів тільки знижується. Високим (порівняно з середньодержавним) на Чернігівщині є показник виробництва молока на

душу населення: 537,9 кг (по Україні – 291,1 кг), хоча його динаміка за 1990 – 2005 рр. є спадною: в області показник знизився в 1,7 рази, по Україні – в 1,6 р. Порівнюючи регіональні показники виробництва молока та молочних продуктів з обсягами їх споживання (у розрахунку на душу населення), можна констатувати, що Чернігівщина повністю забезпечує внутрішні потреби в цій продукції, а «надлишок» експортує. У 1990 р. виробництво молока в області в 2,2 р. перевищувало його споживання (по Україні – у 1,3 р.), в 2005 р. співвідношення дещо зменшилось: в області до 1,9 р., по Україні – до 1,2 р.

Найвищі показники виробництва молока в регіоні в 2005 р. офіційною статистикою зафіксовано в агрогосподарствах Бахмацького (21,4 тис. т), Козелецького (20,5), Чернігівського (13,5), Борзнянського (10,7) та Менського (10,0 тис. т) районів; найнижчі – в Срібнянському (3,0 тис. т), Куликівському (3,1), Щорському (3,4) та Варвинському районах (4,4 тис. т). Варіація між максимальним та мінімальним значенням показника в регіоні на сьогоднішній день становить 7,1 р. (у 1990 р. диференціація була меншою і становила 4,7 р., що свідчить про більш рівномірний розвиток галузі на Чернігівщині в той період) [4].

Що ж стосується показників продуктивності молочного стада в регіоні, то на сьогоднішній день помітно вищими вони є в господарствах населення (на 17,9% порівняно з сільгоспідприємствами), тоді як раніше першість за показником середньорічних удоїв молока належала великотоварним господарствам. Слід також відмітити позитивну динаміку даного показника у всіх категоріях господарств Чернігівської області та України в цілому за досліджуваний період часу. Найвищими темпами удої молока зростали в тих же господарствах населення – на 24,5% в області та на 38,1% по Україні. Незважаючи на досить пристойні темпи зростання, показник продуктивності молочного стада в області (3159 кг) далекий від рівня європейських країн: Польщі (4541), Німеччини (6439), Франції (6548), Нідерландів (7160), Данії (8156 кг) тощо. Зростання продуктивності худоби в регіоні дещо згладило

темпи падіння виробництва молока, спричинені скороченням поголів'я корів, про що свідчать дані табл. 1. Вищі порівняно з середньообласним показником (2819 кг) удої молока одержують сільськогосподарські підприємства Ічнянського (4059), Прилуцького (3698), Срібнянського (3611), Варвинського (3496) та Бахмацького (3137); помітно нижчі – Сосницького (1736 кг), Куликівського (2088) та Коропського (2110 кг) районів [4].

Позитивна динаміка показника продуктивності молочного стада в області пов'язана, передусім, з покращенням умов утримання худоби, поліпшенням стану кормової бази (лише за останній рік у господарствах громадського сектору заготівля кормів збільшилась на 19,1%; у розрахунку на 1 умовну голову – на 30,6%), оптимізацією раціонів годування корів, появою на вітчизняному ринку та ширшим застосуванням господарствами (насамперед, особистими підсобними) кормових добавок, а також комбікормів, які сприяють підвищенню удоїв молока. Крім того, статистичні дані стосовно поголів'я корів у господарствах населення формуються на основі вибіркового обстеження домогосподарств, а сільські жителі, як правило, приховують дійсну кількість поголів'я худоби, через що даний показник є нижчим від реального (це також підвищує динаміку удоїв молока).

Мізерною за виробництвом молока й поголів'ям молочного стада була і лишається в області частка фермерських господарств, хоча як свідчить зарубіжний досвід, виробництво молока на невеликих фермах може бути поставлено на високоінтенсивну основу. В 2005 р. фермери Чернігівщини забезпечували лише 0,4% регіонального виробництва молока і зосереджували 0,7% поголів'я корів господарств усіх категорій; України – 0,7% молока, 1,0% молочного стада. Ці показники свідчать про те, що фермерство в регіоні не набуло таких масштабів розвитку, як, наприклад, в розвинених європейських країнах поліської природної зони, передусім в такій сфері діяльності як молочне скотарство. І причини цього криються не лише в традиціях організації аграрного виробництва в Україні (у даному випадку мова йде про останні кілька десятиріч), а й в особливостях сучасної аграрної

політики держави, яке не передбачає належної підтримки сільгоспвиробника, зокрема фермера.

На сьогоднішній день найгострішою і найбільшочішою проблемою молочного скотарства Чернігівської області та основною причиною постійного скорочення поголів'я худоби, а відтак – обсягів виробництва молока є низькі закупівельні ціни на продукцію галузі. Наприклад, в червні – серпні 2006 р. середня закупівельна ціна на молоко в регіоні становила 60 коп. за 1 л, при цьому 1л питної негазованої води в роздрібній торгівлі коштував 70 коп. (на 16,7% дорожче), а літрова упаковка молока (вартість самої упаковки 0,1 грн.) – 2,3 грн. (дорожче в 3,8 р.) [5, 6].

Закупівельні організації диктують низькі ціни виробникам і в останніх нема альтернативних варіантів збуту продукції, тим більше, що молоко належить до категорії продуктів, які швидко псуються, а отже, потребують негайної реалізації (у переважній більшості господарств відсутні потужності по первинній його переробці). В таких умовах сільське населення вимушене скорочувати поголів'я корів.

Непідготовленість сільськогосподарських підприємств до самостійного пошуку каналів реалізації молока обумовила зниження показників товарності виробництва. Так, у 2005 р. товарна пропозиція молока в господарствах суспільного сектору регіону становила 83,9% від обсягів його виробництва (Україна – 81,5%), у той час, як у 1990 р. цей показник склав 99,8% (96,9%). Інша частина молока, що виробляється сільгоспідприємствами Чернігівщини, використовується для внутрішніх потреб господарства, зокрема для відгодівлі молодняку (15,4%) та видається працівникам в рахунок оплати праці (0,7%). Традиційно нижчим є рівень товарності молочного виробництва в господарствах населення області: у 2005 р. цей показник становив 70,7% (Україна – 54,5%). Значна частка виробленої продукції споживається у власному домогосподарстві та використовується на корм худобі [2].

Іншою проблемою розвитку вітчизняного молочного скотарства є низький рівень механізації праці на фермах. У господарствах населення України традиційно застосовується ручне доїння. Рівень же механізації праці сільськогосподарських підприємств викликав чимало нарікань ще за часів Радянського Союзу і він справді був надзвичайно низьким, особливо в порівнянні з фермерськими господарствами розвинених країн. Зараз він зведений практично нанівець. Так, порівняно з 1990 р. кількість установок та агрегатів для доїння корів у регіоні скоротилася в 3,4 рази, в Україні – у 4,7 разів. Зрозуміло, що такий «напівручний» спосіб виробництва молока справляє негативний вплив на показники продуктивності праці в галузі, а відтак – на загальну ефективність її функціонування.

Показники економічної ефективності молочного скотарства Чернігівської області за останні 10 років відображено в табл. 2. Як видно з табл., рівень економічної ефективності молочного скотарства Чернігівської області є низьким, хоча й демонструє позитивну динаміку. Упродовж досліджуваного періоду грошові надходження від реалізації продукції зросли на 74,4%, що пов'язано із зростанням цін на молочну продукцію. У той же час, скорочення поголів'я корів зумовило зменшення загального обсягу грошово-матеріальних затрат на виробництво продукції (у розрахунку на 1 голову показник зростає, що пов'язано із ростом цін на куповані корми, паливно-мастильні матеріали, витрат на оплату праці і т.д.). Вказані чинники призвели до збільшення собівартості виробництва в розрахунку 1 ц молока (на 96,6%). Вищі (порівняно з собівартістю) темпи зростання цін на молоко забезпечили загальний позитивний (хоч і невисокий) результат функціонування галузі в регіоні – 5,5 млн. грн. чистого прибутку та 6,6% рентабельності.

Виходячи з проведеного вище аналізу, відзначимо, що найактуальнішими проблемами розвитку молочного скотарства в Чернігівській області на сучасному етапі є низькі закупівельні ціни на молоко; руйнація матеріально-технічної бази; низький рівень механізації

праці; незадовільний стан племінної роботи тощо, загальним підсумком чого став низький економічний результат її функціонування. В свою чергу незадовільні фінансові результати діяльності галузі дають підстави для твердження про неможливість виходу її з кризи власними силами. У той же час саме виробництво й реалізація тваринницької продукції є головним джерелом фінансового благополуччя сільськогосподарських підприємств, про що свідчить і світовий досвід функціонування агросфери.

Таблиця 2

**Показники економічної ефективності виробництва
молока (сільськогосподарські підприємства) в
Чернігівській області**

Показники	1996	2002	2005	2005 р. від 1996 р. %
Грошові надходження від реалізації продукції, млн. грн.	50,8	57,7	88,6	174,4
Грошово-матеріальні затрати на виробництво, млн. грн.	...	102,0	99,3	...
Затрати на 1 корову, грн.	...	1259	1310	...
Собівартість 1 ц, грн.	32,4	52,7	63,7	196,6
Ціна реалізації 1ц, грн.	18,6	44,3	73,8	у 4,0р.б.
Чистий прибуток (збиток) від реалізації, млн. грн.	-36,8	-11,0	5,5	-
Рівень рентабельності (збитковості) виробництва, %	-42,0	-16,0	6,6	-

Джерело: Про основні показники виробничо-фінансової діяльності сільськогосподарських підприємств та підприємств переробної промисловості області за 2005 рік / Довідник Головного управління сільськогосподарства й продовольства Чернігівської ОДА. – Чернігів, 2006. – с. 77-79.

ВИСНОВКИ

Відродження молочного скотарства, на нашу думку, має відбуватися за державної підтримки та реалізовуватися в декілька етапів (через обмеженість централізованих фінансових ресурсів). Їх тривалість, зміст, фінансове й правове забезпечення, чітке розмежування повноважень та відповідальності учасників, а також механізм управління й контролю за виконанням повинні бути визначені спеціальною програмою, до розробки якої Міністерству аграрної політики України слід залучити провідні наукові установи України аграрного спрямування, а також визнаних спеціалістів-практиків даної галузі.

Ставка у відродженні галузі має бути зроблена на розвиток великотоварних господарств (ефективність їх функціонування підтверджується досвідом економічно розвинених країн світу та найближчого сусіда – Білорусії), оскільки нинішнє дрібнотоварне виробництво в Україні на має жодних перспектив – демографічна ситуація на селі характеризується високими темпами старіння та смертності жителів, а молоде покоління зовсім не приваблюють низька прибутковість і непрестижність галузі.

На початковому етапі реалізації програми (коли йтиме процес накопичення капіталу) слід скористатися нинішнім потенціалом особистих підсобних господарств населення. Для цього з боку держави вимагається лише сприяння реалізації виробленої продукції (в т.ч. через регулювання її підтримання на прийнятному для сільськогосподарського товаровиробника рівні закупівельних цін на молоко), а також забезпечення потреби селян в сіножатях та пасовищах, необхідних для утримання худоби в підсобних господарствах.

На наступному етапі необхідними вбачаються державні капіталовкладення у великі підприємства, здатні впродовж одного–двох років забезпечити високий економічний ефект і сприяти вирішенню пріоритетних задач галузі. Для концентрації, цільового й ефективного використання централізованих фінансових ресурсів, програмою має бути чітко визначений обмежений перелік господарств (принцип «осягти неосяжне» слід відкинути), куди спрямовуватиметься державна допомога, а також послідовність їх інвестування. Кошти, передусім повинні використовуватись на реконструкцію (де це ще можливо й економічно доцільно), будівництво й оснащення сучасним технологічним обладнанням молочнотоварних ферм, розвиток племпідприємств, ветеринарних станцій, створення стабільної кормової бази тощо, й виділятися сільгосппідприємствам із врахуванням обсягів та умов виробництва, а також строків окупності ресурсів на підставі бюджетних заявок обладміністрацій.

На завершальному етапі впровадження програми при відповідній державній підтримці слід забезпечити вихід підприємств галузі (в тому числі середніх та дрібних) на принципи самофінансування та самодостатності.

На всіх етапах реалізації програми розвитку тваринницької галузі особливу увагу слід приділяти створенню сприятливого інвестиційного клімату й удосконаленню правової бази для забезпечення державних гарантій діяльності агропромислових виробників.

Слід відмітити, що в нинішній практиці державної підтримки вітчизняного тваринництва широкого застосування набули фінансування дотацій в галузь, здешевлення кредитів комерційних банків, податкові пільги й спеціальний режим оподаткування в сільському господарстві. Але в сучасному вигляді вказані форми підтримки аграріїв в Україні мають суттєві недоліки. Так, *бюджетна підтримка* вітчизняного скотарства перетворилася на засіб утримання на плаву неефективних господарств. Низька віддача від надання дотацій частково пояснюється їх обмеженими обсягами. Так, бюджетом – 2007 фінансову підтримку галузі передбачено в розмірі 1077,5 млн. грн. (13,4% від їх загального обсягу), тоді як у країнах Європейського Союзу дотації на 1 голову великої рогатої худоби приблизно в 17 разів більші, ніж в Україні [1, с. 31,40].

На нашу думку, дотації мають право на існування, що підтверджується тривалою практикою їх застосування в розвинутих країнах світу, але при посиленні контролю і персоніфікації відповідальності за цільовим та ефективним використанням бюджетних коштів.

Дуже корупційною в Україні є схема компенсацій за кредитами комерційних банків. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України, для отримання компенсації підприємцю-аграрнику достатньо підготувати відповідні документи й подати їх до районного управління сільського господарства при райдержадміністрації. Далі район самостійно спрямовує їх до обласних державних адміністрацій, звідти вони рухаються на Київ, у Міністерство аграрної політики. Але, керуючись цією схемою, компенсацій

можна чекати дуже довго, і щоб реально їх отримати, слід «мотивувати» чиновників різних рівнів. Розмір такої «мотивації» може перевищувати саму компенсацію, у зв'язку з чим виникає закономірне питання про доцільність останньої.

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що нині діюча система підтримки АПК малоефективна для галузі та вигідна чиновникам. На нашу думку, механізм розподілу бюджетних коштів має бути максимально прозорим, передбачати участь обмеженої кількості чиновників на всіх етапах проходження фінансових ресурсів, жорстко контролюватися і передбачати персональну відповідальність за будь-які зловживання й порушення у використанні грошей, як це практикується в США та країнах Європейського Союзу.

Окрім централізованих фінансових ресурсів до реалізації програми відродження тваринництва доцільно залучати кошти підприємців, а також населення (під державні гарантії). Наприклад, в Білорусі фінансова підтримка реалізації Програми розвитку села, яка надається організаціями та приватними підприємцями, відноситься на собівартість продукції, що виробляється (в порядку, визначеному Радою Міністрів Республіки Білорусь), і не враховується при оподаткуванні. Крім податкових преференцій державою використовуються такі методи фінансової підтримки, як надання пільгових кредитів під конкретні бізнес-плани будівництва й реконструкції молочних ферм, дотування цін на сільгосппродукцію пропорційно їх зростанню на енергоносії, страхування худоби, субсидії базовим сільськогосподарським організаціям тощо. Пряма державна фінансова підтримка у розмірі 13,1 трлн. руб. та згадані вище заходи лише за 2006 рік дозволили Білорусії реконструювати 700 молочнотоварних ферм (із 1372 передбачених Державною програмою відродження і розвитку села на 2005 – 2010 рр.); досягти приросту виробництва тваринницької продукції на 11% порівняно з 2005 роком; вперше в історії сільського господарства на

пострадянському просторі отримати середній удій від корови 4 тис. кг молока (в окремих експериментальних господарствах – більше 8000 кг) [7].

В умовах обмеженості централізованих фінансових ресурсів в Україні функцію фінансування (наприклад, через надання безпроцентних кредитів) та матеріально-технічного забезпечення окремих аграрних господарств можуть перебрати на себе підприємства переробної сфери – молокозаводи. Такий варіант отримання допомоги реальний для тих сільськогосподарських підприємств, які входять до складу інтегрованих агропромислових формувань.

Іншими напрямками державної політики в сфері молочного виробництва, на нашу думку, мають бути:

1) розширення місткості внутрішнього (через підвищення рівня купівельної спроможності населення) та зовнішнього (шляхом налагодження економічних зв'язків, насамперед, з країнами СНД та стимулювання експорту) ринків молочної продукції;

2) створення стабільних умов (правове забезпечення, система оподаткування тощо) для розвитку та функціонування галузі;

3) науково-консультаційне та інформаційне забезпечення молочного виробництва;

4) здійснення контролю за якістю молочної продукції;

5) планування і прогнозування розвитку молочного скотарства в регіоні.

Стосовно перспектив вступу до СОТ для сільського господарства області (і для молочного скотарства зокрема), то вони співпадають із загальними перспективами на рівні країни. Незважаючи на низьку конкурентоспроможність української сільгосппродукції, участь у СОТ повинна в майбутніх періодах бути стратегічно вигідною Україні, як державі зі значним експортним аграрним потенціалом. Лібералізація режиму доступу вітчизняних експортерів до зовнішніх ринків стане чинником поліпшення інвестиційного клімату в Чернігівській області, прискорення структурних реформ в аграрному секторі, що в кінцевому рахунку сприятиме зростанню

конкурентоспроможності національних виробників.

Однак, вступ України до СОТ для аграріїв регіону матиме й негативні наслідки, зокрема втрату робочих місць та банкрутство внаслідок загострення конкурентної боротьби на внутрішньому ринку молочної продукції.

Оскільки на сьогодні основна частина товарів Чернігівщини експортується у країни, які поки що не є членами цієї організації, а основний імпорт, навпаки, здійснюється з країн-учасниць СОТ, вступ України до цієї організації сприятиме зростанню конкурентоздатності економіки області шляхом відкриття ширшого доступу до малоосвоєних ринків, а лібералізація торгівлі дозволить оптимізувати усталені зовнішньоекономічні зв'язки.

Література:

1. Саливон С., Кондратьєва Н. Не в коня корм // Бизнес. – 2007. - № 9. – С. 30 – 40.
2. Сільське господарство України в 2005 р. – К.: Держкомстат України, 2006. – 367 с.
3. Статистичний щорічник України за 2005 рік / За ред. О.Г. Осауленка. – К.: Техніка, 2006. – 645 с.
4. Статистичний щорічник Чернігівщина 2005. – Чернігів, 2006. – 492 с.
5. Татаренко Г., Васильєва Н. Молокососы // Бизнес. – 2006. - № 49. – С. 139 – 143.
6. Шмидт Т., Татаренко Г. Благими намерениями // Бизнес. – 2006. - № 28 (703). – С. 110.
7. www.president.gov.by/ Офіційний інтернет-портал Президента Республіки Білорусь.